

בס"ד, כ"ח תשרי התשפ"ו

זבחים ל"ו – מחשבת 'הנחה', דיני פיגול במחשבות שונות, ומספר מתנות הדם המינימלי

שאלות:

1. מנחם חשב בשעת השחיטה שאת הקורבן יאכל חזי שהוא טמא, הקרבן נפסל?

מחשבות הפוסלות ושאינן פוסלות

המשנה, מפרטת סוגי מחשבות שונים בשעת השחיטה, ומבחינה בין אלו הפוסלות את הקורבן לאלו שלא.

○ מחלוקת רבי יהודה וחכמים:

- אם שחט במטרה "להניח" את הדם או האימורים למחר, או "להוציאם" לחוץ (בלי מחשבה על הקטרה או אכילה) – רבי יהודה פוסל, וחכמים מכשירים.

○ מקרים שבהם לכולי עלמא הקורבן כשר:

- מחשבה על שינוי במקום הזריקה על גבי המזבח (למעלה במקום למטה וכו').
  - מחשבה להכניס דם של קורבן חוץ לפנים או להפך.
  - מחשבה שיאכלו את הקורבן טמאים או ערלים.
  - מחשבה לשבור את עצמות הפסח או לאוכלו נא.
  - מחשבה לערבב את דמו בדם של קורבנות פסולים.
- הכלל: המשנה מסכמת שמחשבה פוסלת רק בשלושה מקרים: "חוץ לזמנו", "חוץ למקומו", ובפסח וחטאת – גם מחשבת "שלא לשמן".

2. עובדיה חושב בשחיטה לאכול את קרבן הפסח נא בלי לצלות אותו, האם הקרבן פיגול?

טעמו של רבי יהודה

הגמרא דנה במקור ובסברה לשיטתו של רבי יהודה, הפוסל במחשבת "הנחה" ו"הוצאה".

- מקור מהפסוקים: רבי אלעזר מציע שהטעם נלמד מכפילות הפסוקים: בקורבן פסח נאמר "לא תותירו", ובתודה נאמר "לא יניח". מכיוון שהפסוק מיותר, הוא נדרש ללמד שגם מחשבה על הנחה פוסלת.

○ דחיית המקור: הגמרא דוחה את ההסבר הזה מכמה סיבות:

1. הפסוק "לא יניח" נצרך ללימודים רבים אחרים (כמו ללמד שגם חטאת, אשם, שלמי נזיר ועוד קרבנות נאכלים רק ליום ולילה).

2. ההסבר הזה מתייחס רק למחשבת "הנחה", ולא למחשבת "הוצאה" שבה פוסל רבי יהודה.

3. מברייתא עולה שרבי יהודה עצמו נימק את שיטתו מסברה: כשם שהנחת הדם למחר פוסלת אותו (כי הדם נפסל בשקיעת החמה), ככה גם המחשבה על זה, פוסלת.

○ **למה רבי יהודה לא חולק בכל המקרים? הגמרא שואלת:** למה הוא לא חולק בכל המקרים שהמשנה מנתה ככשרים?
הגמרא מסבירה שבכל שאר המקרים, גם המעשה עצמו (כמו אכילת נא או אכילה על ידי טמא) לא פוסל את הקורבן עצמו בדיעבד, ולכן גם המחשבה עליו לא פוסלת. נימוק נוסף ("כל כמיניה"): במחשבה שיקריבו טמאים או ערלים, המחשבה לא פוסלת כי אין בכוחו של המחשב לוודא שערלים או טמאים אכן יעברו עבירה ויקטירו את הקרבן.

○ אגב הדיון, הגמרא מצביעה על שתי סתירות בשיטת רבי יהודה:

1. **מקום משולש:** מצד אחד, הגמרא מניחה שרבי יהודה לא חולק על מחשבת "הכנסה לפנינים" כי הוא סובר שפסול "חוץ למקום" נאמר רק במקום "משולש" (שראו לדם, בשר ואימורים, כמו מחוץ לעזרה). מצד שני, מובאת ברייתא שבה רבי יהודה פוסל במחשבת הכנסה לפנינים. הגמרא מתרצת שיש שתי דעות תנאים בשיטת רבי יהודה.

2. **חטאת ששחטה בדרום:** מובאת ברייתא שבה רבי יהודה אומר שהשוחט חטאת בדרום (שלא במקומה) חייב. מברייתא אחרת משמע במפורש שהוא פוטר. גם כאן, הגמרא מתרצת שיש שתי דעות תנאים בשיטתו.

3. אפריים חשב להפקיר את הקורבן, ואח"כ חשב לפגל אותו האם הקורבן הוא פיגול?

האם פסול של "הנחה" מונע פיגול?

הגמרא דנה בשאלה האם קורבן שנפסל במחשבת "הנחה" (לשיטת רבי יהודה), יכול אחר כך להיפסל גם בפסול של פיגול.

○ **רבי אבא** אומר שרבי יהודה מודה שאם לאחר המחשבה הראשונה על "הנחה", חזר וחשב באחת העבודות הבאות מחשבת פיגול (לאכול חוץ לזמן) – הקורבן אכן הופך לפיגול, והפסול הראשון לא מונע את השני.

○ **רבא** מנסה להוכיח כדברי **רבי אבא**: הוא מציין שמחשבת פיגול לפני זריקת הדם לא פוסלת, ורק הזריקה היא ש"קובעת" את הפיגול. מכאן הוא מסיק שגם כאן, מחשבת ההנחה לא פוסלת סופית, והמחשבה השנייה יכולה לקבוע את הקורבן לפיגול.

○ הגמרא דוחה את ההוכחה של **רבא** ומבחינה בין המקרים: במקרה של פיגול רגיל, מדובר במחשבה אחת קבועה לאורך כל הדרך. אבל במקרה שלנו, יש שתי מחשבות שונות – הראשונה יוצרת פסול רגיל, והשנייה פיגול, והראשונה מונעת מהשנייה לחול.

○ **רב הונא** מקשה מברייתא מפורשת, שאומרת שאם חשב "ליתן למחר את הניתנים למטה למעלה" – הקורבן **פסול**. **רש"י** מסביר שהפסול הוא משום מחשבת "הנחה" (לשיטת רבי יהודה), ולא פיגול, כי זריקה למחר היא לא אכילה. הברייתא ממשיכה ואומרת שאם לאחר מכן חזר וחשב "לאכול חוץ לזמנו" – הקורבן נשאר **פסול רגיל**, ואין בו כרת של פיגול. והמסקנה שדברי **רבי אבא** נדחו מהברייתא הזו "תיובתא דרבי אבא".

4. מנשה אכל חלה של קרבן תודה לפני שנתנו את המתנה לכהן הוא חייב כרת?

דינים שונים במחשבות פסולות וטומאה

הגמרא דנה בשני מקרים נוספים הקשורים למחשבות פסולות וטומאה.

○ **מחשבה על אכילת טמאים למחר:** רב חסדא אומר שאם חשב שיאכלו טמאים את הקורבן למחר, הקורבן פיגול. לא אומרים שמכיוון שהאכילה על ידי טמאים היא פסולה, המחשבה בטלה.

- **רבא** מנסה להוכיח את זה מבשר שלפני זריקה, שגם הוא לא ראוי לאכילה, ובכל זאת מחשבת פיגול חלה עליו.
- הגמרא דוחה את הראיה. בשר שלפני זריקה יהיה ראוי לאכילה לאחר הזריקה, ולכן המחשבה חלה. לעומת זאת, בשר שאוכלים טמאים לעולם לא יהיה ראוי לאכילה על ידם.

○ **חייב טומאה על בשר שאינו ראוי לאכילה:** רב חסדא אומר שהייתה שגורה בפיו של רב דימי בר חנינא ההלכה הבאה: בשר פסח שעדיין לא נצלה, ולחמי תודה שעדיין לא הורמה מהם תרומה – למרות שהם לא ראויים לאכילה כרגע, אם אדם טמא אוכל אותם, הוא חייב. לפי רש"י, הסיבה היא שמכיוון שהדם כבר נזרק, הבשר נחשב "הותר לטהורים" באופן כללי.

- **ניסיון ההוכחה של רבא:** רבא מנסה להוכיח את זה מברייתא שלומדת מהפסוק "אֲשֶׁר לְדִי" לרבות אימורי קדשים קלים, שהאוכל אותם בטומאה חייב כרת, אף על פי שהם לא ראויים לאכילת אדם.
- הגמרא דוחה את ההוכחה. אימורים, אף שהם לא ראויים לאדם ("הדיוט"), "ראויים לגבוה" (למזבח). לעומת זאת, בשר פסח שלא נצלה ולחמי תודה שלא הורמו, לא ראויים כרגע "לא לגבוה ולא להדיוט".

5. שי כהן נתן מתנה אחת מדם החטאת על המזבח ושאר הדם נפל לו מהיד, צריך להביא קרבן חדש?

המשנה החדשה: מחלוקת בית שמאי ובית הלל במתנות דם

בסוף הדף מתחיל פרק רביעי במשנה חדשה, הדנה במספר מתנות הדם המינימלי הנדרש לכפרה בדיעבד, ובהשלכות של הדין הזה על הלכות פיגול.

○ **מזבח החיצון:**

- **בית שמאי** אומרים: בכל הקורבנות (שדורשים שתי מתנות שהן ארבע) מספיקה מתנה אחת כדי לכפר, חוץ מחטאת שדורשת שתי מתנות מתוך ארבע כמינימום.
- **בית הלל** אומרים: שאפילו בחטאת, מתנה אחת מספיקה בדיעבד לכפר.
- **השלכות לעניין פיגול:** מכיוון שמתנה אחת מכפרת (**לבית הלל**, אפילו בחטאת), אם הכהן נתן את המתנה הראשונה כראוי, והשנייה במחשבת פיגול – הקורבן כשר, כי הוא כבר כופר במתנה הראשונה. אבל אם נתן את הראשונה במחשבת פיגול, הקורבן אכן הופך לפיגול.
- **מזבח הפנימי:** בקורבנות הפנימיים (שדורשים מספר מתנות), אם חיסר אפילו מתנה אחת – לא כיפר. לכן, אם נתן את כולן כראוי ואחת מהן במחשבת פיגול, הקורבן פסול, אבל אין בו כרת (כי המחשבה לא הייתה "כל המתיר").

הגמרא מתחילה לדון במקור לכך שמתנה אחת מכפרת, והדיון בכך ימשיך בדף הבא.